

ҚАЗАҚСТАН ТУРИЗМІ: МӘСЕЛЕЛЕРІ ЖӘНЕ БОЛАШАҒЫ
V Халықаралық ғылыми-тәжірбиелік конференциясының
МАТЕРИАЛЫ
9-11 қазан, 2014 ж., Алматы қ., Қазақстан

МАТЕРИАЛЫ
V Международной научно-практической конференции
ТУРИЗМ КАЗАХСТАНА: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ
9-11 октября, 2014 г., г. Алматы, Казахстан

<i>Тажибаева Т.Л., Полякова С.Е., Тастанова Ж.Д.</i> ВНЕДРЕНИЕ ПРИНЦИПОВ «ЗЕЛЕНОГО ОФИСА» В УНИВЕРСИТЕТАХ.....	74
<i>Ердаuletов С.Р., Кошкимбаева У.Т.</i> АГРОТУРИЗМ МЕН ОНЫҢ НЕГІЗГІ АТҚАРАТЫН ФУНКЦИЈЛАРЫ.....	78
<i>Алиева Ж.Н., Балғын</i> ҚЫТАЙ ТУРИЗМІНІҢ ҚАЗІРГІ ДАМУ ЖАҒДАЙЫ.....	82
<i>Алиева Ж.Н., Нұрұлы Е.</i> ТУРИЗМ ИНДУСТРИЯСЫНДА ӘЛЕУМЕТТІК МЕДИА МАРКЕТИНГТІҢ АЛАТЫН ОРНЫ.....	85
<i>Алиева Ж.Н., Фархатұлы М.</i> ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЭТНОГРАФИЯЛЫҚ ТУРИЗМДІ ДАМУ БЛАШАҒЫ.....	90
<i>Байбуриев Р.М., Тойымбаева Ж.Х.</i> ҚАЗАҚСТАН ТҰРАҚТЫ ДАМУЫНДАҒЫ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ТУРИЗМНІҢ РӨЛІ.....	94
<i>Шолпанкулова М.С.</i> НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ АНАЛИЗА ТУРИСТСКОГО РЫНКА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН.....	100
<i>Тесленок С. А., Тесленок К.С.</i> ИСПОЛЬЗОВАНИЕ НОВЫХ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ПРИ РАЗРАБОТКЕ ТУРИСТСКИХ МАРШРУТОВ.....	103
<i>A.K. Seitzhanova</i> SIGNIFICANCE OF DOMESTIC TOURISM.....	109
<i>Alimova N.A.</i> ROLE OF EVENTS IN THE DOMESTIC TOURISM DEVELOPMENT IN KAZAKHSTAN.....	114
<i>Н.В. Тычков</i> ИНФОГРАФИКА КАК ПЕРСПЕКТИВНЫЙ ИНСТРУМЕНТ КОМПЛЕКСА МАРКЕТИНГОВЫХ КОММУНИКАЦИЙ В СФЕРЕ ТУРИЗМА КАЗАХСТАНА.....	120
ТУРИЗМ И УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ РЕГИОНОВ	
<i>Искакова К.А., Каипова Ж.А.</i> ТУРИЗМ КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ ОТСТАЛЫХ И ДЕПРЕССИВНЫХ ТЕРРИТОРИЙ В МИРОВОЙ ПРАКТИКЕ.....	125
<i>Искакова К.А., Айжолова Г.Р.</i> Туризм как фактор развития депрессивных малых городов Республики Казахстан.....	131
<i>Кораблев В.А.</i> ОЦЕНКА ТУРИСТСКО-РЕКРЕАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА ОЗЕРА АЛАКОЛЬ И ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЕГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ.....	137
<i>Тукубаева Ж.К.</i> РЕКРЕАЦИОННОЕ РАЙОНИРОВАНИЕ ЮЖНОГО ПОБЕРЕЖЬЯ ОЗЕРА ИССЫК-КУЛЬ.....	141
<i>Кубесова Г.Т., Турсинбаева К.С.</i> ЭТНОГРАФИЧЕСКОЕ РАЗНООБРАЗИЕ КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ ТУРИЗМА (НА ПРИМЕРЕ ЗАПАДНОГО КАЗАХСТАНА).....	144

Список источников

- 1 Назарбаев Н.А. Глобальная энергоэкологическая стратегия устойчивого развития в XXI веке. – Астана-Москва: Экономика, 2011. – 368с.
- 2 Зеленый офис. Электронный ресурс: <http://hrm.ru/db/hrm>
- 3 Our Common Future: Report of the World Commission on Environment & Development. – Oxford: Oxford University Press, 1987. – 374 с.
- 4 Как сделать офис зеленым. Рекомендации Гринпис России. – М.: ОМННО «Совет Гринпис», 2010. Электронный ресурс: www.greenpeace.org.htm
- 5 Как сделать офис «зеленым». Электронный ресурс: <http://www.facepla.net/index.php/content-info/art-menu/900-3r-green-office>
- 6 Головки О.Н., Харкевич К.О. Концепция зеленого офиса в Украине: проблемы и перспективы реализации // Вісник СевНТУ. Серія: Педагогіка. – 2011. – Вип. 124. – Севастополь, 2011. – С. 22-26.
- 7 Принципы зеленого офиса. Электронный ресурс: <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/31370/1/mhoyan.pdf>.

УДК 379.85

АГРОТУРИЗМ МЕН ОНЫҢ НЕГІЗГІ АТҚАРАТЫН ФУНКЦИЯЛАРЫ

С.Р. Ердавлетов, У.Т. Кошкимбаева
эл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық Университеті

Мақалада адамзат іс-әрекетінің ең ежелгі және негізгі салаларының бірі ауыл шаруашылығы және агротуризм туралы айтылған, агротуризм түсінігінің көлемі, оның әлемнің географиялық аймақтарына тәуелді өзгеруі қарастырылған. Сонымен қатар агротуризмнің ауыл халқы үшін де, сондай-ақ қала жұртшылығы үшін де үлкен маңызға ие бірқатар функциялар ұсынылып, ашылған.

Ауыл шаруашылығы – адамзат іс-әрекетінің ең ежелгі және негізгі салаларының бірі. Бұл қысқарта айтқанда келесі: жиын-терімнен ауыл шаруашылыққа дейінгі, ауыл шаруашылықтан өнеркәсіпке дейінгі және өнеркәсіптен постиндустриалдық дәуірге дейінгі сатыларды қамтиды. Біздің елімізде қазіргі кезде ауылдық аймақтарда 7,4 миллионға жуық адам, яғни Қазақстан халқының жалпы санының 46,4% жуығы тұрады. Елімізде болып жатқан саясаттағы және шаруашылық ісіндегі өзгерістер ауыл шаруашылығын қайта құрылымдау қажеттігіне әкеліп соғады, бұл өз кезегінде ауылдағы өмір мен жұмыс жағдайын өзгертуі тиіс екендігі даусыз.

Ауыл жұртшылығын белсендендіруге ықпал ететін және оны қосымша табыспен қамтамасыз ететін мұндай қайта құрылымдау түрінің бірі агротуризм және оның ішінде – энотуризм болып табылуы мүмкін.

Еліміз бай ресурстарға ие, оларды тиімді пайдалану республиканың туристік өнімін түрлендіруге және туристік саладағы кірістің қосымша бабын құруға мүмкіндік береді. Мақаламыз Қазақстан үшін туризмнің жаңа түрін қалыптастыру ұсынысы болып қарастырылуы мүмкін.

Ауыл туризмі – агротуризмге тең мәндес түсінік. Дегенмен бұл түсініктер өте тығыз жанасады. Жалпы ауыл туризмі дегеніміз өсімдік шаруашылығы, мал шаруашылығы өнімдерін өндірумен, сондай-ақ өңдеумен қоса ауыл өмірімен ұштасатын, оның мәдениеті,

діні және т.б. барлық этнография¹ түсінігін қамтитын адам іс-әрекетінің тектері кіреді. Ауыл туризмі кірмейтін агротуризмге көңіл аудару жасанды әрекет деуге болады. Өйткені ауылшаруашылық кәсіпорындары ауыл аумағының негізгі бөлігін құрайды.

Агротуризм түсінігінің көлемі әлемнің географиялық аймақтарына тәуелді өзгереді. Сондай-ақ агротуризм және ауыл туризмі түсініктері арасындағы арақатынас та өзгереді. Бұл өзгермелілік аталған елде немесе аймақта ауыл жұртшылығы мен ауыл шаруашылық өндірісінің қандай рөл ойнайтынының нәтижесін көрсетеді. Еуропалық мағынадағы ауыл жұртшылығы мүлдем болмайтын АҚШ-тың көптеген штаттарында агротуризм мен ауыл туризмі түсініктерінің мәні бірдей-ақ деуге болады. Осылайша, D. Dinell [1] Канзас штатының аумағындағы агротуризм түсінігін келесі тұрғыда сипаттайды: «Агротуризм ауыл аумағындағы оқиғалардан және ауыл шаруашылық өнімдерін қайта өңдейтін мекемелерге барып көруден құралатын пакеттер, қожалықтарға және ранчоларға туристік барып, қайтуларды құрайды».

Еуропада ауыл шаруашылығынан өзге де көптеген қызметтерді орындайтын агротуризм ауыл туризмінен өте айрықша ерекшеленеді. Мықты ауылдық қауымдастыққа ие, ауыл шаруашылығы өндірісі өте бөлшектелген аумақтарда «агротуризм» терминінен гөрі «ауыл туризмі» терминін қолдану тамыр жайған. Дәстүрлі ауыл қауымдастығының мағынасы мейлінше екінші дәрежелі бола бастаған сайын, қалалардың рөлі арта түсуде, сондықтан болашақта «ауыл туризмі» терминінен гөрі «агротуризм» термині жиірек қолданылатын секілді.

Әлемнің көптеген елдерінде тұрғылықты жерінде өзінің материалдық қажеттіліктерін қанағаттандыруға мүмкіндігі жоқ ауылдық елді мекендер орасан зор агломерация туғыза отырып, қалалық аумақтарға жатқызылады, алайда ауыл тұрғындары көбінесе жұмыс таппайды. Мұндай миграциялардың нәтижелері аса мәз емес. Алуан түрлі қоғамдық патологиялардың артуына ықпал ететін мұқтаждықтар кварталдары пайда болуда. Әсіресе Еуроодақ елдерінде шаруашылық, қоғамдық және ауылшаруашылық саясаты ауыл халқының едәуір бөлігін ауылдық аумақтарда ұстап тұруға бағытталған. Материалдық сұраныстарды қанағаттандыру қажеттілігі өсімдік шаруашылығы және мал шаруашылығы өнімдерін өндірумен айналысатын ауыл халқының ауылшаруашылық қызметімен емес, соның ішінде агротуризммен айналыса бастауына әкеліп отыр.

Еуропалық Одақ елдерінің шаруашылығы мен ауылшаруашылығын дамыту қоғамдық саясаты болып табылады, ол ауылшаруашылығын көпфункционалды дамыту, сондай-ақ ауыл аумағын көпфункционалды дамыту ретінде танымал. Агротуризм жекелей айтқанда, ауылшаруашылық кәсіпорындарын және ауылдық аумақтарды ауылшаруашылық емес дамытудың мысалы болып табылады.

Агротуризм бүгінгі күннің өзінде экономика, ұйымдастыру, маркетинг және басқару аспектісінде ұсынылатын білімнің кең ортасын қамтиды.

Агротуризм ауыл халқы үшін де, сондай-ақ қала жұртшылығы үшін де үлкен маңызға ие көптеген функцияларды орындайды. Олардың ішінен: кіріс, жұмыспен қамту, бос тұрғын үй қорларын пайдалану, ауыл аумағын жандандыру, табиғи қорларды консервациялау, сондай-ақ қала халқының демалысы, рекреация және білім беру қызметтері сияқты функцияларды атап айтуға болады.

Көбінесе агротуризм қызметінің үш тобы жиірек атап көрсетіледі: әлеуметтік-психологиялық, экономикалық және экологиялық қызметі. Мұндай қызметтерін, мысалы, Я. Сикора айқындап көрсетеді. Мұнымен қоса Р. Дудек Войтыла (1997) қосымша қоғамдық-мәдени немесе әлеуметтік-мәдениеттік қызметтерін бөліп көрсетсе, ал Я. Сикора мен Б. Рашке [2, 3] – тағы да инфрақұрылымдық қызметін атайды. Әлеуметтік-психологиялық қызметтер

¹ *Этнография (этнология) – зерттеу пәні мәдениетті жасаушы адам болып табылатын ғылым. Этнографияда этникалық топтардың өзіндік бейнесі мен өзіне тән ерекшелігін анықтайтын адам тіршілігінің автономдық саласы танылады.*

ауыл жұртшылығына құрмет көрсетуді арттырумен, ауыл және қала мәдениеттерінің өзара бір-біріне бойлап өнуімен, сондай-ақ ауыл жұртшылығы өмірінің дәстүрлі мәнерімен және насу мүмкіндігіне байланысты. Экономикалық функциялар ауылшаруашылық өндірісі бау-бақшалық не мал шаруашылығы қожалықтарын дамытуды жандандыруға, ауылдық шаруашылығы үшін де (көбінесе үлкен инвестициялық салымдарсыз), сондай-ақ ауылдық аумақтық өзін-өзі басқару органдары үшін де қосымша табыстар көзін құруға қатысты. Экологиялық функциялар ауылды қоршаған табиғатты қорғау мен қамқорлық көрсетуге байланысты.

Агротуризмнің атқаратын қызметтерінің тектері, функциялары туралы айта отырып синтетикалық келесі тұрғыда көрсетуге болады:

– шаруалар мен фермерлер үшін қосымша табыс көздерін іздестіру; олардың табыстарының өсуінің арқасында олардың инвестициялық салымдар үшін мүмкіндіктері арттады, мысалы, құрылыс салуға немесе жөндеулер жүргізуге, бұл тікелей ауылшаруашылық өндірісіне тәуелділікті бәсеңдетуге әкеледі, олардың нарықтағы ауытқушылықтарын мейлінше азырақ тәуелді ететін жекелеген үй шаруашылықтарын дифференциациялауына мүмкіндік береді;

– ауылдық аумақтардың өзін-өзі басқару органдары үшін қосымша табыс көздерін іздестіру;

– ауылдағы өмірді жақсартуға, ауыл тұрғындары өмірінің жағдайын және стандартын арттыруға ықпал ететін локальдық инфрақұрылымды (сумен қамтамасыз ету, кәріз (канализация), ағын суларды тазарту, жолдар, қоғамдық көлік, рекреациондық нысандар) дамыту;

– түнек базаларын молайту, өндірілген өнімдерге қолдау көрсету, оның ассортиментін кеңейту және ұсынылатын қызметтердің сапасын арттыру, бұл ауылшаруашылық өнімдерінің кейбір түрлерін тікелей өткізуге мүмкіндік береді, азық-түлік өнімдерін өткізудің қосымша рыноктарының пайда болуы мен бір мезгілде қолөнер кәсібін, бұйым жасау, темір түйе және т.б. сияқты әртүрлі тектегі жергілікті қызметтерді дамытуға ықпал етеді;

– қосымша жұмыс орындарын құру және жұмыссыздық деңгейін төмендету, бұл жергілікті тұрғындардың өзі тұратын жерлерде сұранысқа ие болуына ықпал етеді, оларды өз біліктіліктерін көтеруге жұмылдырады (психологиялық аспект), адамдар әлеуетін пайдалану мүмкіндігін жасайды;

– жаңа жағдайлар мен тәжірибе жинақтау, кәсіп игеру, шетел тілін, кәсіпкерлік ғылымын оқын-үйренуге мүмкіндік, сондай-ақ ауыл жұртшылығын белсендендіру, туристерге қызмет көрсету саласында жаңа іскерліктерді қалыптастыру, өзі тұратын аумақтарды, оның тарихы мен көрнекті жерлерін танып-білуін кеңейту, қоғамдық белсенділігіне үндеу тастау, ауыл әйелдері үшін жаңа мүмкіндіктер туғызу;

– шаруашылық рецессияларын жеңу (өзінің мультипликативтік сипатының арқасында туризм жұртшылықтың әртүрлі кәсіби және әлеуметтік топтарын жандандырады), ауылдық аумақтардың қайта түлеуіне мүмкіндіктер туғызу және адамдардың әлеуметтік және экономикалық авансының нәтижесінде олардың табиғи әлеуеттерін қайта жасау;

– тиімсіз жағдайларда қалған территорияларды әлеуметтік-экономикалық дамытуға жәрдем беру, ауылдық аумақтардағы қожалық қызметтерді диверсификациялау, ауылда өзге де қызмет түрлерін дамыту үшін жағдайлар мен мүмкіндіктер туғызу;

– ауылдық территориялардан адамдардың жаппай қоныс аударуына, кетуіне (ең бастысы жас және білімді адамдардың қоныс аударуына), сондай-ақ бұл аумақтардың тұрғынсыз қалуына (мұндай тенденциялар көптеген еуропалық елдердің кейбір аудандарында, мысалы, Венгрияда немесе Польшаның кейбір аудандарында көрініс тапты) қарсы қимыл-әрекет жасау;

– үйде және үйдің айналасындағы көркемдікті арттыру, ауылдың, үйлердің, көшелердің және өзге де көпшілік сипаттағы орындардың көркемдігі жөнінде үлкен қамқорлық жасау (ауылдарды әсемдендіру);

– ескі, көп пайдаланылмайтын құрылыстарды не олардың бөліктерін пайдалану (сирек пайдаланылатын бөлмелер, шатырлар, қоршаулар, шаруашылық құрылыстар бөліктері, жел диірмендері, мейрамханалар, дүкендер, камалдар, қорғандар, аулалар және т.б.);

– ауыл дәстүрлерін жандандыру мүмкіндіктері, халықтардың мәдени дәстүрлеріне құрмет пен оған қайта оралуға қол жеткізу, ауылдағы кейбір нысандарды толық пайдалану және жандандыру (мәдениет үйлері, спорт нысандары және т.б.);

– табиғи ортаға, табиғатты қорғауға қамқорлықты күшейту, келетін адамдар мен қонақтарға жағымды орта құру;

– өзге адамдардың кездесулеріне, қатынастар мен қоғамдық байланыстардың ұштасуына, жергілікті шаруалар үшін де, қонақтар үшін де пікірлер мен тәжірибе алмасуға, бөгде көзқарастар, сенімдер мен мінез-құлықтарға толеранттықты арттыруға, әлем туралы және жергілікті халық туралы көзқарастарды кеңейту, мүдделер аясын кеңейтуге мүмкіндік туғызу.

Агротуризмнің тәрбиелік қызметтері шындық өмірді (табиғат, мәдени мұра) танып білу қызметімен байланысты, ол айналадағы өмірдің әртүрлі салалары (қожайын – қонақ, туристер тобы, отбасы) туралы белгілі бір түсініктер негіздерін қалыптастырады: агротуризм сезімді қалыптастыру құралы болып табылады (шаруалардың өндірген ауылшаруашылық өнімдерін танып-білу және құрмет көрсету); агротуризм туристерге шығармашылық жұмыспен айналысуға мүмкіндік туғызады (ауылшаруашылық жұмыстарға қатысу, халықтық қолөнерді үйрену және т.б.), денсаулықты нығайту (қолайлы климаттық жағдай, тамақтану, жағымды күш салу).

Ауыл аумақтарындағы туризмнің кейбір аталған функциялары өзара бір-бірімен ұштасады, бірін-бірі толықтырады, не бірінен бірі туындайды. Сондықтан олардың қайсысы маңызды, қайсысы маңызды еместігін біржақты анықтау қиындау. Алайда зерттеуіміз көрсеткендей, агротуризмнің басты функциясы шаруалар мен туристердің ажыратып көрсететініндей қосымша табыс жасау функциясы болып табылады.

Әдебиеттер

1. Dinell D. Wichita Business Journal. Plasa, 2003. – Vol. 18, iss. 19.– 112 p.
2. Sikora J. Agroturystyczny biznes. – Bydgoszcz, 1995. – Vol. 18, iss. 19.– 212 p.
3. Raszka B., Sikora J. Agroturystyka inaczej. – Poznan, 1998. – Vol. 18, iss. 19.– 118 p.